

El llenguatge

Gronxar-se

28/x/1979

Conten d'un biblòfil castellà que tenia un fill de pocs mesos que no s'estava mai quiet al bressol (a la «cuna»), com el tot-hora en volgués sortir. Son pare se'l mirava entondit, bo i pensant que tenia un fill «incunable». És una d'aquelles anècdotes intradubles sense una referència a les formes de l'idioma original que les justifiquen. Efectivament: en català si bé tenim el mot incunable, amb el mateix valor que la forma del castellà —que data dels principis de la impremta—, d'una «cuna» en diem un bressol, que s'ha d'escriure sempre amb ss i no amb ç, com fa algú amb molta convicció. Si bé entre «cuna» i «incunable» hi ha una evident relació etimològica, la qual té un reflex en la significació d'aquests mots —primers temps de la vida i primers temps de la impremta— el segon no és pas cap derivat del primer, sinó un llatanisme comú a diverses llengües modernes. És ben normal, doncs, que el català posseeixi el terme incunable però que designi amb les paraules bressol, bressola o bres el lloc d'infant al qual es pot imprimir un moviment de balanceig, tament com el francès diu «incunable» i «berceau». Notem que aquests mots catalans s'han revelat molt productius, ja que se n'han derivat els verbs bressolar i bressar, i els noms bressada, bressoleig i bressolera. Tampoc no ha d'estranyar l'existència en català de cuneta, que no és cap diminutiu de «cuna» sinó un mot obtingut de l'italià.

Es curiós de constatar que en aquest camp de significació —el de gronxar-se o balancejar-se— el català i el castellà han obtingut tots els seus termes principals de famílies etimològiques diferents. Veiem, així, que el castellà posseeix el verb «mecer», obtingut del llatí, i el nom «columpio», d'origen imprecís, sense formes que hi corresponguin en català. És cert que aquest darrer terme —o una adaptació seva— i el verb que se n'ha derivat, «columpiar», són formes més o menys usades en el nostre llenguatge col·loquial, però, en català, són mots espuris que cal evitar. Com a equivalent de «columpio» tenim gronxador, derivat de gronxar, que és també, sembla, un mot d'origen imprecís, i que coneix diverses variants. Com a verbs equivalents a «mecer» tenim els derivats de bras o bressol que ja hem esmentat, i per a la designació de la típica cadira que en lloc de potes té llistons que permeten de balancejar-s'hi o gronxar-s'hi, i que en castellà es designa amb un nom derivat d'aquest verb —«mecadora»—, en català hem creat un derivat de balança: balanci.

Albert Jané